

opko-
n het
uther
spro-
doo-
tsdag
de re-
ingli
is de
een
reag
lof-
heid
roon
Gods
elijke
misch
lleen
de dit
oord
der
n de
nders
het
et na-
t be-
re-
mag
de
dan
de reuk-
oord,
amus
het
hoe
om
dit
op
be-
aan
ge-
rak-
atie
t de
re-
ois
for-
niet
het
den
oord
for-
dat
for-
leen
con-
p zij
stus
het
it de
Hij
per-
den
Zoo
den
ter
ben
for-
t de
terk
ther
euw
hoe-
oet,
for-
es-
erde
den
ris-
her
dat
het
ten
af,
op
ijke
en-
den
erk
ord
ent,
des
der
ord
lers
nus
De
ge-
vol-
kte
we-
oor
p
hu-
het
rop
len
ier
fd-
oor-
rk
len
de
iet
m-
to-
p-
het
an
en
de
id
m-
fr-
en
en
s-
tel

Maar naast dezen dank voor den zegen in de Reformatie ons geschonken, is voor de Protestantische Kerk op dit vierde eeuwfeest der Reformatie niet minder roden tot verontmoediging. Al mogen onze Gereformeerde Kerken, dank zij de genade Gods, die door een tweede reformatie ze weer terug bracht tot de gehoorzaamheid aan zijn Woord en de erkenning van Christus Koningschap over zijn Kerk, weer leven uit het beginsel, door de Reformatoren gesteld, wie den blik slaat op het Protestantisme als geheel, gevoelt hoe er oorzaak zou wezen voor een Claus Harms om openlijk stellingen aan te slaan, die niet een aanklacht tegen Rome, maar een aanklacht tegen het Protestantisme zouden vormen. En mag in de eeuw die achter ons ligt, een nieuw reëel zijn gekomen, waardoor het geestelijk leven weer is opgehoofd, maar hoe rijk de betekenis van dat reëel ook geweest is, wie zou durven beweren, dat de Protestantische Kerken in onze dagen nog trouw zijn aan de beginselen, waaruit de Reformatie der 16e eeuw is voortgekomen?

Hoe het komt, dat die afval, die veel eerder en schrikkelijker vorm heeft aangenomen dan het bederf dat in de middeleeuwen de Kerk ontsoerde, juist in de Protestantische Kerk zoo sterk is doorgedrongen, is een vraag, die hier niet behoort te worden beantwoord. Het feit zelf is voldoende om ons tot diepe beschamelijkheid te strekken en ons te bewaren voor elk antipapistisch gejuhl op dezen gedenktag der Reformatie. Wat thans als Neo-Protestantisme zich aandient, staat veel verder van Luther en Calvijn, dan deze van de Roomsche Kerk. De reformatoren, wanneer zij opstonden uit hun graf, zouden in deze Neo-Protestanten, die hun naam op de banier dragen, niet hun wettig kroost zien, maar hun meest onverzoonlijke tegenstanders.

Maar ook afgezien van dezen afval is er, gelijk onze Idenburg op het Hervormingscongres te 's-Gravenhage terecht opmerkte: „ook in die Kerken, waar men nog vasthoudt aan de groote beginselen der reformatoren, de rechtvaardigmaking door het geloof alleen en de onmisbaarheid en genoegzaamheid van de Heilige Schrift als kernbon der waarheid, zooveel achteruitgang in de geestelijke factoren, die de kracht der Hervorming hebben uitgemaakt, dat diepe besef van zonde en genade, van geloofsomvloed en geloofs-overgeveelheid, dat onbepaald zich onderwerpen en gehoorzamen ook in eigen leven aan het Woord van God." „Vandaar," gelijk hij er op volgen laat, „dat uit de Hervormingscongres ook tot ons een roepstem komt tot voortgaande hervorming. De beginselen der Hervorming toch zijn de eeuwige beginselen van Gods Woord, die hunne eischen stellen aan alle volken en alle tijden. Die roepstem tot voortgaande hervorming is een roepstem tot strijd. En in dien strijd kan 't voorbeeld der Hervormers ons veel leeren. Met name hun eerbied voor Gods Woord; hun kloekheid in woord en daad, als zij den eisch van hun beginsel zagen; hun kracht, wortelend in het feit, dat wat zij in de wereld verkondigden, in hun ziel waarachtig was."

Dr. H. H. K.

Leestafel.

1. Gaarne vestig ik nog de aandacht onzer lezers op een vijftal werkjes uit de Luther-literatuur deser dagen.

Allereerst op het korte, maar voor kinderen recht bevattelijke geschiedje van P. ORANJE, dat onder den titel **MAARTEN LUTHER ALS HERVORMER HERHAALD**, uitgegeven is door de Geref. Zondagschoolvereniging „Jachin". Dan op het, ook voor groote menschen bestemde, boekje **LUTHER, HERINNERINGEN BIJ HET VIERTIENDE EEUWFEEST** door H. A. VAN DER MAST, uitgave van J. H. KOK te Kampen, en waarin deze populaire schrijver over onderwerpen uit de Kerk-geschiedenis zijn goeden naam handhaaft. Eindelijk op drie werkjes door J. N. VOORHOEVE te 's-Gravenhage, uitgegeven, en wel ik kan niet anders van A. LUKKING; DE WERELD IN BEROEPIJNG GEBRACHT VAN H.C. VOORHOEVE JEN-DE DE MONNIK VAN WITTENBERG VAN J. THESMA. Een dertig werkjes, het eerste, is van mooie plaatjes voorzien en alle drie leenen zich, evenals die, welke door „JACHIN" en KOK in het licht zijn gezonden, bijzonder voor uitleiding op Zondagscholen en ook voor Evangelisatie-doelinden.

2. Dr. M. M. DEN HERTOG, MORGENLICHT, Kort overdenkingen voor elken dag des jaars. IV. — Utrecht. — G. J. A. Ruys.

Dr. DEN HERTOG, Hervormd predikant te 's-Gravenhage, biedt ons hier het 4e stuk van zijn korte overdenkingen voor elken dag des jaars en welk stuk dan gaat over het laatste kwartaal, de maanden October, November en December. Deze overdenkingen zijn metterdaad kort, dattum, tekst en mediatie vullen niet meer dan een blaadje. Maar de omvang heeft hier geen schade gedaan aan den inhoud. Over het geheel wist de schrijver de grondgedachte van het Schriftwoord te vatten en met zijn, in woorden vastgelegde overpeinzing er van, het christen-hart te treffen. Hier en daar pakkende opmerkingen zoals, om slechts een enkele te noemen, bij 25 December, over... en leidde Hem nder in de kribbe uit Lukas 2:7 b: „Niets voor het oog, alles voor het geloof! Zoo kunnen wij boven de geschiedenis van Jezus' geboorte schrijven.

3. **LAATSTE WOORDEN**. Uitgave J. N. Voorhoeve, 's-Gravenhage. Een boekje van niet meer dan 31 bladzijden, maar dat met zijn laatste woorden van stervenden, christenen en niet-christenen, het lezen wel waard is.

„Het is ons dood, zoo staat er op bl. 5, in de hier volgende bladzijden de laatste woorden te geven, in historische volgorde, van min of meer bekende personen uit de geschiedenis en uit den laatste tijd; tevens ook van enkelen, wier namen we niet noemen, omdat ze in slechts zeer kleinen kring gekend worden.

„Ongetwijfeld willen wel allen uit trekken uit deze getuigenissen en belijdenissen, die stervenden na een veel bewogen leven, een leven rijk aan ervaring, aan den rand der eeuwigheid hebben afgelegd."

En dan aan het slot de bede, waarmee ook ik, na lezing, instem, „God zegge voor ons allen Zijn zegen in deze laatste woorden."

4. **OUDE PADER** weekblad voor de verbreiding der Gereformeerde beginselen, ten dienste van Kerk en Volk. Onder Hoofredactie van Dr. J. J. KNAF. Nederl. Hervormd Predikant te Groningen. Uitgever J. H. KOK te Kampen.

Om naar rijken inhoud en haar ook ons zoo sympathiek doel is het mij een behoefte op deze periodiek, die thans haar 35e jaartal doet, hier eens weer de aandacht te vestigen.

In de laatste twee Nrs., bykans alleen door Dr. KNAF geschreven, wordt in de rubriek **ONDER HET KLANKROOD**, — wat doet denken nog eens aan echte preektoelen — de verklaring en toepassing van de Catechismus-Zondagen voortgezet. In die van **OVER EN WER** vragen, bij den Redacteur ingekomen, beantwoordt; **ONDER VAN VERRE EN NABU** toelichtingen en gebeurtenissen in ons land en daarbuiten bespreken; in **UIT DE FONTAIN DES HEILS** mediaties gegeven. De rubriek: **AAN HET SPIEGELVENSTER** bevat ditmaal weeken over **HET OUDERLINGS-AMBY** en de opleiding tot OUDERLING. Verder vindt men in **OUDE PADER**: **INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN**, **BERICHTEN EN KERKELIJKE BERICHTEN**, terwijl **LOSDAAR**, wiens literair werk ik hier reeds vroeger besprak, er met zijn **JOHN VAN STERRENBURG** — Een verhaal uit het Friese volksleven, het **FRUITLITON** in voortzet, dat hij in dezen 35e jaargang begon.

Dr. KNAF schrijft in aangenamen stijl en met kennis van zaken. Deze zijn peisaarheid verdient ook van ons, leden der Gereformeerde Kerk, belangstelling en steun.

5. **BLOEMEN EN FRUCHT**. Maandschrift uitgegeven door Chr. Letterkundig Verbond. Redactie A. J. HOOGENBIJK, G. J. uit den Bogard, Dr. A. Brummelkamp, J. B. Benner, A. P. Snoep, J. J. Deelman, K. Steenstra, P. v. Veld.

Met het October Nr. is de 7e jaargang van dit Maandschrift, over welks bestaan en voortbestaan wij ons hebben te verheugen, begonnen. Dit Nr. staat, zoals te begripen is, zij het ook voor een deel, in het teken van den gedenktag der **HERVORMING**. Drie bijdragen staan daarmee in verband. Een gedicht: **MAARTEN LUTHER** van een der redacteuren, G. J. uit den Bogard. Een fantasie: **BY LUTHER OP BEZOK** door J. C. H. en een studie van een ander Redacteur A. P. SNOEP getiteld: **IN DE MOEDERSCHEID DER HERVORMING**. Van Tine van Veen een lief versje: **HERFSTON EN VAN PROK**, GROESBIE een lezenswaardig opstel: **GEDACHTEN OVER DE VLOEKSAALMEN**, waaraan ik hier het volgende ontleem:

„De vloeksaalmen zijn van hetzelfde karakter als het wee van Christus tegen de farizeeën of zijn oordeel over Kapernaum. En in de vloeksaalmen veroordeelt ten slotte de Christus Gods allen, die Hem tegenstaan, allen die zich verzetten tegen het Koninkrijk Gods."

„Wie dat alles ziet, zal met de vloeksaalmen zooveel moeite niet hebben. Zeker, vreselijk blijven ze, maar vreselijk is ook het oordeel Gods over allen, die het kwade doen."

„Het eigenaardige dezer saalmen, zoowel als dat van oud Israel, zegt nadelijk, dat het ons niet geoorloofd is zó iemand te vloeken."

„Alles is dus terug terug te brengen tot deze groote zaak: Alleen God oordeelt over de herten, kent de herten. Daarom kan Hij alleen vloeken."

6. **DE MACDONONIE**. Zendingstijdschrift. 1 Oct. 1917. Dr. H. Dijkstra, Smilde; Dr. Bakker, Djokjakarta. Dr. D. K. Wielinga, Pajeti. Uitgave van Edzo Venema v.h. Bouwman en Venema, Groningen. Dit Nr. bevat: **BLOEM VAN EN OVER DE ZENDING**. Verslag van een interview dat een dagblad-correspondent met Dr. H. VAN ANDEL te Medan heeft gehad omtrent diens arbeid te Solo en de Indische Zending in het algemeen, welk interview is weergegeven in de **SUMATRA-POST**, een der groote dagbladen van Sumatra's Oostkust, in het Nr. van 18 Mei 1917, en dat de **MACDONONIE** daarin in dit October-Nr. overneemt.

Een zeer interessant en actueel stuk. Een stuk waarvan ik de lezing aan onze Zendingsvrienden bijzonder kan aanbevelen.

Dr. D. K. WIELINGA zet in dit Nr. van de M. voort zijn artikelreeks **DE ZENDING VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN**, voor Zendingstudie-kringen, en verhaalt dan van de **HISTORIE VAN SOEMBA** in 1881 en 1882, toen 9 Juni 1881, de eerste zending J. J. VAN ALPHREK per kruisboot van Koepang, tegelijk met den nieuwen controleur A. MELINKJ gearriveerd was.

In **UIT MIJN CAMER** geeft Dr. DIJKSTRA o.m. een verslag van een artikel in de „Groene" over de Minahasa, waarin RATOEL LARIGIE een waardeerend van de Zending aldaar spreekt, maar ook kritiek levert.

G.

Officiële Berichten.

Kort verslag van de vergadering der Geref. Kerken in de Classis Klundert op Woensdag 12 September te Breda.

1. Dr. Sikkell opent, leest Psalm 148 en gaat voor in gebed.

2. Naar toebeurt praesideert Dr. Sikkell, is Dr. Basoeki scriba en Dr. Koopmans assessor.

3. De credentiaelen blijken in orde.

4. De notulen worden onveranderd vastgesteld.

5. In een hartelijke toespreek felicitatie de Praeses Dr. Ruijs met diens 25 jarig-jubilé en Dr. Hummelen met zijn beroep naar Den Ham, daarbij den wensch der vergadering vertolkend, dat Z.E.W. onze classis nog niet ga verlaten.

Dr. Ruijs dankt in gevoeltvolle bewoordingen den praeses voor diens heilgroet en de classis voor hare reeds op zijn ambtsjubileum betoonde waardering.

6. Een schrijven van de B. B. Bax o.m. wijzen/e op dringende noodzakelijkheid van tractamentverhooging der Predikanten, wordt onder dankbetuiging voor de zeer gewaardeerde bedoeling voor kennisgeving aangenomen.

7. Uit het rapport voor Hulpbehoeven. Kerken uitgebracht namens den deputat Hr. Punt blijkt, dat is uitgegeven f123.50, ontvangen f52.23 en alsoo een nadeel saldo is ontstaan, groot f71.27.

8. Namens zijn mededeputaten brengt Dr. Hummelen rapport uit van de gehouden Kerkvisitatie, waaruit o.m. blijkt, dat de Kerken er meer en meer naar staan om de Kerkenordening te onderhouden.

9. De Koopmans brengt verslag uit namens gedeputeerden ter particuliere Synode, naar aanleiding waarvan besloten wordt, een deputaat te benoemen voor de uitkeering van art. 19 K.O. Hiervoor wordt bij stemming gekozen Dr. Sikkell, secundus: Dr. Koopmans.

10. Dr. Nomes rapporteert over den fincken voorbereden en welgeplande Zending- en Evangelisatiedag, in het park „Het Valkenberg" te Breda gehouden. De opkomst was bevredigend. De bezielende woorden der sprekers, D. D. Sikkell, Breukelaar en Schouten, sloegen in; het christelijke zangkoor „Halleluja" zong prachtig, het trefte bleek uitzonderend geschikt; consumptie

en bediening waren voortreffelijk, het haig saldo bedroeg f71.27.

De praeses dankt den Rapporteur, brengt hulde aan het plaatselijk Comité te Breda, en aan de Classicale Commissie Dr. D. Basoeki, Hummelen en Nomes, die op zijn voorstel bij aarclimatie worden herbenoemd.

11. Bij de „benoemingen" worden alle classikale deputaten gecontinueerd.

12. Het aangehouden voorstel van de kerk van Raamsdonk, om art. 23a van de Huishoudelijke regeling te schrappen, en art. 23 te supplereen met: „plus reikosten", wordt aan genomen.

Dat van diezelfde kerk om art. 24 aan te vullen met een nadere omschrijving van wederzijdsche verplichtingen en rechten van het consulentchap, wordt verworpen.

13. De kerk van R. ontvingt advies op de vraag: hoe verder te handelen met een doopkind, dat zich voortdurend tegen de vermaningen der Kerkeaders blijft verzetten. Geantwoord: „nog aanhouden met vermanen".

14. Oud. Bax brengt een uitvoerig rapport uit namens de Commissie voor onderzoek naar de predikantstractementen. In sommige kerken bleken deze in het laatste jaar belangrijk verhoogd.

In enkele andere toonde men wel te willen, maar nog moeilijk te kunnen, en met het oog hierop stelt de Commissie de volgende conclusie voor: „De kerken, die van oordeel zijn het door de Commissie voorgestelde en door haar toegestemde noodzakelijke minimum nog niet te kunnen bereiken, kunnen de classis verzoeken, hulpbehoevend te worden verklaard. De classis zal dan door een Commissie den finantielen toestand van zulk een kerk onderzoeken, en, bij gebreken overmogen, het ontbrekende uit de kas voor hulpbehoevende kerken aanvullen, waartoe de kerken der classis naar percentage zullen bijdragen".

Deze conclusie wordt bij hoofdelijke stemming met alle stemmen aangenomen.

Tot leden der genoemde Commissie worden dezelfde broeders, onder dankbetuiging voor hun geleekende ernstige bejegening van deze zaak, benoemd, met de opdracht op de volgende vergadering rapport uit te brengen, welke kerken, en tot welk bedrag, bedoelden steun wenschen te genieten.

15. De afgewarigden van een der kerken nemen, met het oog op dit besluit, hunne reeds meermalen gedane aanvraag voorloopig terug.

16. De vacaturebeurten worden geregeld: Dr. D. Ruijs en Hummelen zullen de kerk van Drimmelen, Dr. D. Basoeki, Nomes en Sikkell die van Willemstad dienen.

17. Aan de kerk van Willemstad wordt toegestaan de B. B. Punt van Middelburg en Versluis van Rotterdam in haar midden te doen optreden.

18. Als antwoord op verzoek van een der kerken om nog eenige nadere inlichtingen, bevestigt onder instemming der verg. Dr. Goria in een warm pleidooi de collectie voor den kerkbouw te Rosendaal krachtig aan.

19. De kerk van Fijnaart wordt aangewezen om de volgende vergadering samen te roepen te Klundert op te Zevenbergen, op Woensdag 21 November.

20. Wegens spoedeisende sluiting om den verminderten treinenloop wordt de behandeling van enkele zaken uitgesteld, en de korte notulen niet gelezen.

21. Na dankgebed bij monde van den assessor, sluit de praeses de vergadering.

Op laat der classis,
J. J. KOOPMANS, assessor h. t.

Buitenland.

Duitsland. Herdenking der reformatie. Erkenning van de beteekenis van Calvijn.

Het spreekt van zelf, dat de persoonlijkheid van Luther bij het vierde van het 4de eeuwfeest der reformatie op de voorgrond staat. Hij is de held geweest die den eersten stoot gaf voor de gezegende beweging welke doorwerkte tot op den huidige tijd. Dat men hierop vooral in Duitsland den nadruk legt, is te begrijpen. Verliedend mag het echter genoemd worden, dat men ook in Lutherse kringen de beteekenis van Calvijn voor de reformatie toont te verstaan. Niemand minder dan de Generaal-superintendent van Sleeswijk Dr. Theodor Kasian, een man van groote beteekenis in Duitsland, heeft zich daarvoor uitgesproken in een geschrift getiteld: „Reformation, nicht Revolution". Daarin zegt die schrijver het volgende:

„Er ligt een koninklijk element in Luthers onverschilligheid voor wereldse vormen. Daarin is hij werkelijk groot ten opzichte van de wereld. Maar dit neemt niet weg, dat Luthers gering-schatting van de organisatie, zijn missen van organisatorisch beleid, een gebrek is en niet een uitzonderend eigenschap, gelijk sommigen willen. Het is niet onverschillig bij den arbeid der kerk, in welke vormen dat geschiedt; of dit gebeurt in zijn eigen, of in ander, of in Sauls of in Davids kleed. Hierin heeft Luthers groote leerling Calvijn een goed getuigenis. In één geestelijk opzicht komt hij niet tot Luther. Zijn opvatting van het Evangelie is een zinken. Maar Calvijn's kerk is beter georganiseerd dan die van Luther. De Lutherse kerk is in handen van vorsten geraakt, al is het ook dat menige vorst haar bevordert en goed gedient heeft; maar dat was toch de weg waardoor zij kwam onder de firma van het vlandscherrlichen Kirchen-regiment; daardoor kwam zij onder het sunepiscopaat van den vorst des lands of onder de macht van den Staat. In de plaats van de Roomsche hiërarchie kwam de bureaucratie. Uit de Evangelische Kerk groeide van lieverlede iets, dat, naar haar wezen niet is, een departement van den staat, een staatsafdeeling voor Godsdienstelijke aangelegenheden. Wat wij dringend noodig hebben is, dat de Kerk in de juiste trekking tot den Staat komt te staan, opdat wij, van staatsbanden bevrijd, op eigene voeten komen te staan en zodanig worden wat wij als Evangelische Kerk behooren te zijn: de vrije zelf besturende gemeente van Woord en Sacrament. Wie helpt ons daaraan? Gezegd heb ik dat doet. Van onze staatslieden kunnen wij het niet verwachten. Voor zover zij zich waarlijk aan de Kerk laten gelezen liggen, doen zij dat naar den regel van *summi cuique* (ieder het zijne) naar de uitlegging van Fritz Reuter. Als wij als predikanten voor de vrijheid der Kerk optreden, worden wij verdacht gemaakt als hiërarchische neigingen te hebben. Slechts van uit de gemeente kan de bevrijding der gemeente komen, uit den klaar bewusten, vasten wil der leden. Van de losmaking uit verwinging door den staat (staatselijke verzerung) ha-ge de toekomst van de Evangelische volkskerk af."

Wij willen niet veel hieraan toevoegen. Zij die Calvijn en Luther kennen, zullen niet toegeven, dat uit een geestelijk oogpunt Luther hooger staat dan Calvijn; ook zullen zij niet beweren, dat het Evangelie dat Calvijn verkondigde, lager staat dan datgene wat Luther predikte. Maar het verheugt ons, dat de Lutherse stemmen opgaan (het woord dat Dr. Kasian deed hooren, is op andere manier door anderen gesproken) die er op aandringen dat de Lutherse Kerk met Gereformeerde zout zal doortrokken worden. Mocht men in Duitsland maar algemeen gaan verstaan, dat Luthers werk moet voortgezet worden in Gereformeerden geest.

Noord-Amerika. De oorlog en de Duitschgezinden.

Het was te voorzien, dat in de nieuwe wereld nadat president Wilson den oorlog aan de Centrale mogendheden verklaard had, niet alle burgers daarmee ingenomen zouden zijn. Er waren daartoe te veel menschen van Duitse afkomst — de Lutherse Kerk in N.-Amerika telt bijna vier miljoen gedoopte leden, de Duitse Gereformeerden zijn daaronder niet gerekend. Nu is het te denken, dat die oorspronkelijk Duitse elementen niet van harte den oorlog mede kunnen surijden, en zij door hen, die Engelsch bloed in de aderen hebben, worden aangezien als menschen die men maar half vertrouwen kan. Dit heeft ten gevolge, dat men in de verschillende Staten van de *United States of America* (Staatsraden voor verdediging) heeft ingezet. Deze Council te Nebraska had leiders in de Lutherse Kerk en sommige professoren aan de Staatsuniversiteit beschuldigd van ongepaste uitdrukkingen te hebben gebruikt in ongeoorloofde handelingen te hebben verricht. De Council was gaande gemaakt door honderden brieven van personen, die beweerden dat zij duizenden verloren hebben omdat zij zich niet gedweden aan pro-Duitse invloeden wilden onderwerpen. Bannen die Liberty-bonds (onder den naam van vrijheidskaandelde werd de oorlogs-leening in N.-Amerika geplaatst) hadden genomen, werden bedreigd dat men met hen geen zaken meer wilde doen. Op grond van deze mededeelingen schreef de Council, dat het wellicht nog nooit in de geschiedenis noodig geacht was bij de leden eener groote kerk een beroep te doen op de vaderlandsliefde, teneinde de gevaarlijke neigingen van hare voornaamste vertegenwoordigers tegen te gaan.

De Lutherse Kerk is het antwoord hierop niet schuldig gebleven. Onderseide organen der Lutherischen wezen er op, dat de belijderschriften der Kerk gehoorzaamheid aan de over den mensch gestelde machten eischen, terwijl in eene vergadering van Lutherse predikanten bevestigend werd uitgesproken dat juist hun Kerk is genoemd terwijl er toch in andere Kerken ook zullen zijn die zich eveneens schuldig maakten. Wat sommige leden doen, kan de geheele Kerk niet ten laste gelegd worden, en dit te minder wij breedere vergaderingen der Kerk resoluties aannemen, waarbij trouw aan dat land werd befoeld.

In Lutherse kringen spreekt men uit, dat de sympathieën der leden verdeeld zijn en dat er verschillende gedachten gekoesterd werden over de beantwoording van de vraag, of de Vereenigde Staten wel wijs gelandeld hebben naar zich in den oorlog te begeven. Maar nademaal het land zich door zijn vertegenwoordigers voor den oorlog verklaard, is het niet twijfelachtig wat de plicht is van den trouwen burger.

De (Amerikaansche) *Wachter* zegt hieromtrent: „Hoe vurig iemand vroeger den Duitschers de overwinning over de geallieerden moge hebben toegewenscht; nu Duitsland onze nationale vijand is, komen de zaken anders te staan. Bryan, de gewezen Minister van Buitenlandse zaken, heeft alles gedaan wat in zijn vermogen was om ons land buiten den oorlog te houden. Nu er eenmaal oorlog is poogt hij met een spraak in het wiel te steken, maar spoort aan tot gehoorzaamheid. Hetzelfde doet Claude Kitchen, van North Carolina, de democratische floor-leader van het Huis te Washington. Toen over de „war-resolutions" gesproken werd, verklaarde hij zich er tegen, en gaf, voordat hij zijne stem uitbracht, een duidelijke beschrijving van zijn standpunt. „After mature thought and fervent prayer for rightful guidance" was hij vast besloten zijn plicht te doen „as God gave him to see it." „If I go barefooted and alone." Dat was de taal van heilste overtuiging. Maar is eenmaal de beslissing gevallen, dan hebben we ons een levensregel in Rom. 13 voorgeschreven.

Wij plaatsen achter deze uiting echter een vraagteekening. Wij meenen ook, dat de redactie van *De Wachter* in den grond der zaak niet zoo zeker is van zijn haar als men uit dit woord zou afleiden. Volgens ons konen alle Amerikanen die in hun hart pro-Duitsch zijn, voor een boeiing van plichten te staan. Immers zij schreef: „Personen en volken komen soms in de omstandigheid dat zelfverdediging eisch wordt. Alle wettig oorlogvoeren is zelfverdediging." Kan men nu tot de overtuiging komen, dat de oorlog dien de Vereenigde Staten begonnen noodzakelijk werd tot zelfverdediging, dan loopt alles goed en kan men van harte, al is men Duitschland sympathiek gerind, dat land helpen bestrijden. Doch is dit niet het geval, dan kunnen onze broeders aan de overzijde van den Oceaan het wel eens kwaad krijgen. De vraag zal wel bij hen opkomen: hebben wij, toen het nog geen oorlog was, er krachtig tegen getuigd, dat van uit de Vereenigde Staten aan de Geallieerden amnities en oorlogswerktuigen geleverd werden? Hebben wij wel met aandacht de Amerikaanse regering voorgehouden dat zij pro-Engelsch was, wanneer zij van alles liet uitvoeren naar de verbonden mogendheden, doch zich liet welgevallen dat aan Amerikaanse schepen de toegang tot de Duitse havens onmogelijk werd gemaakt? Als onze broeders dan verder tot de conclusie komen: een verdedigingsoorlog voeren wij niet, is men er dan maar mede klaar, als men verder redeneert: onze president heeft niet toestemming van de volksvertegenwoordigers den oorlog verklaard, en nu moeten wij uit gehoorzaamheid aan de overheid een werkzaam aandeel nemen in den oorlog. Wij meenen dat onze broeders in Amerika wel met bezwaarde harten hunne zonen naar Europa zullen zien vertrekken, om tegen de Centrale Mogendheden te strijden, en dit niet alleen om de mogelijkheid dat zij op het slagveld zullen blijven. Meer zullen wij er niet van zeggen. Aan de ene zijde zegt Gods Woord: Alle ziel zij die machten over haar gesteld onderdanig, want daar is geen macht dan van God. Aan den anderen kant geldt ook het Woord des Heeren, dat men Gode meer moet gehoorzamen dan de menschen. Wij gevoelen voor onze broeders in Amerika de pijnlijke moeilijkheid, waarin zij zich bevinden.

Van Kinderen.

AAN VRAGERS.

A. B. te vraagt:

Gaarne vernam ik eens uw meening over het sprekewoord: „uitzonderingen bevestigen den regel." Is dat wel logisch? Immers uitzonderingen verzwakken een regel, (tenminste volgens mijn oordeel).

Als ik zeg:

„Oude handschriften zijn moeilijk te lezen," dan wil dat zeggen: doorgaans, in den regel is dat zoo. Maar bij enkele handschriften is het anders; die zijn makkelijk te lezen. Doch die zijn zeldzaamheden, uitzonderingen. En dat toont dat het in den regel anders is.

De werkwoorden *loopen* en *stooten* zijn klank-wisselend (*loopen*, *liep*, *geloopen*; *stooten*, *stiet*, *gesloten*). Al de andere klankwisselende werkwoorden worden met een enkelen klinker gespeld (*lezen*, *nemen* enz.) doch *loopen* en *stooten* met een dubbele (oo). Zij maken dus uitzondering, volgen den regel niet, die van al de andere geldt.

't Is dus juist, dat uitzonderingen aantoonen bevestigen, dat er regel bestaat.

Een tweede vraag luidt:

In het boek Daniel wordt gesproken van een leeuwenkuil. Wat was dat, en waartoe diende hij eigenlijk?

De leeuwenkuil wordt vermeld in Daniel 6. Daar lezen we o.a. in vs. 17 en 18:

„Toen beval de koning, en zij brachten Daniel voor, en wierpen hem in den kuil der leeuwen; en de koning antwoordde en zeide tot Daniel: „Uw God, dien gij geestrijkelijk eert, die verlosse u."

„En er werd een steen gebracht, en op den mond des kuils gelegd; en de koning verzegelde dien met zijnen ring, en niet den ring zijner gewoene, opdat de wil aangaande Daniel niet zonde veranderd worden."

Een leeuwenkuil was een vierkante kuil in den grond uitgegraven. Er om heen was een muur gehouwd anderhalf tot hoog. De leeuwen konden onmogelijk uit de diepte, waarin zij zich bevonden, over den muur heenspringen. Deze muur had een deur waardoor de dieren in den kuil werden gebracht, en de bewakers in en uit gingen. Deze deur werd naar Oostersche manier gedeeld, met een grooten steen gesloten. De kuil was door een muur in tweeën waar ook een deur in was. Het eene gedeelte diende tot tijdelijk verblijf voor de leeuwen, wanneer hun gewone woonplaats werd gereinigd. Men kon van boven af over den muur de wilde dieren zien. De leeuwenkuilen leken veel op de berenkuilen, die men nog hier en daar aantreft.

De leeuwenkuil diende als strafplaats voor misdadigers. Naar Perzische gewoonte werden dazekalen soms veroordeeld om voor de wilde dieren te worden gesurpen. Het is opmerkelijk dat de Italiaansche reiger Della Valle die voor drie eeuwen het Oosten berisde, en ook in Perzie kwam, daar nog iets dergelijks vond. Een veroordeelde werd door woeste bloeddonden in stukken gescheurd, — weer een bewijs dat de Bijbel geen vertichsel is, maar de dingen naar waarheid beschrijft.

W. W. wenscht te weten wie „Zwarte Jan" was, die in de geschiedenis van Rotterdam voorkomt.

Zwarte Jan was een smid, die te Rotterdam woonde in de tweede helft der zestiende eeuw. Hij was een overste van de burgerwacht. Toen de Spanjaarden in 1572 het hoofd stieten voor den Briel, dat door de Watergeuzen was ingenomen, trokken zij gramsmorig onder aanvoering van den graaf van Bossu naar Rotterdam, waar ze echter de poorten gesloten vonden. Eerst toen Bossu befoeld had, dat zijn troepen vreedzaam door de stad zouden trekken, werd de poort geopend, doch de burgerwacht er bij geplaatst.

Maar de Spanjaarden braken hun woord. Hun veel sterkere macht overrompelde de burgerwacht; Zwarte Jan werd laaghartig vermoord en de stad geplunderd. Later is beweerd, dat de woordbreuk niet lag aan Bossu, maar dat hij er niets tegen doen kon. Heel duidelijk is dit nog niet.

De moed van Zwarte Jan is o.a. verheerlijkt in een gedicht waarvan het eerste vers luidt:

Van Zwarte Jan klinkt thans mijn lied,
Al klinkt zijn naam ook laag,
Al siert een krans zijn schedel niet,
Zijn asch geen sarcophag;
Al rijst geen standbeeld van metaal
Voor Maasstads wakkren smid
Toch leeft hij in 't geschiedverhaal,
Zijn neerlaag gold een zegepraal
En roemrijk was zijn wil.

Dat wil zeggen:

Ik bezing Zwarte Jan; al is zijn naam neêdrig; al is een beu geen krans, sargraf of standbeeld toegericht geworden. Hij leeft toch in de geschiedenis, zijn neêdlaag stond gelijk met een zegepraal, en wat hij beoefde was roemrijk.

Wie de dichter was van dit vers is mij onbekend. Hij leefde in de negentiende eeuw.

In verband met een opmerking van H. moet er op gewezen worden, hoe tal van benamingen vooral in de aardrijkskunde en wat maar en gewicht heeft aan het menscheijk lichaam zijn ontrent.

Zoo spreken wij van: den mond van een rivier, de kruin van een berg, een hantling, een rivierarm, een zeeboezem, een bergrug.

Verder hebben wij als maten: de el, afkomstig van elleboog of de lengte van den arm tot den elleboog, de palm, van de hand, de duim, evenzoo, de span, dat is de lengte van gespannen duim en vinger, den voet, eveneens een lichaamsdeel, het kop, evenzoo.

Hierbij ware zeker nog meer te voegen, zoals b.v. het tellen bij tien, naar de tien vingers. Maar onze lezers willen zelf ook wel eens zoeken.

BRIEFWISSELING.

W. R. vraagt wat het spreekwoord beteekent: „Al regent het varkens, Jan Sallé krijgt er geen borstel van".

De bedoeling is: een traag en lui mensch laat de gunstige gelegenheid voorbijgaan, hoe schoon die ook is.

HOOGENRIJK.